

Jacqueline Regeling over 'de wieg' van Adopteer een Monument 'Zoek de boodschap in de geschiedenis van je eigen omgeving'

Toen haar vader in 1984 vanuit de Stichting Februari 1941 het initiatief nam voor het project Adopteer een Monument, studeerde Jacqueline Regeling (1965) al rechten. Toch was ook zij nieuwsgierig naar de sporen die de Tweede Wereldoorlog had nagelaten in haar eigen omgeving. Daarover had ze op school in Zandvoort nooit iets gehoord. Jarenlang was ze achter de schermen actief voor de adopties, temidden van legendarische personen uit het voormalig verzet. Uiteindelijk nam ze het voorzitterschap van haar vader over. Dit voorjaar was ze betrokken bij de adoptie van het monument in haar huidige woonplaats Bennebroek door de school van haar zoon. Als geen ander kent zij de gedachte achter Adopteer een Monument.

'Mijn vader kwam op het idee voor het adopteren van oorlogsmonumenten toen hij in de krant las dat beeldhouwer Lavertu uit Zandvoort klaagde over de vernielingen en het slechte onderhoud van de monumenten die hij had gemaakt,' vertelt Jacqueline Regeling die tegenwoordig advocate is. Haar vader had de Stichting Februari 1941 in 1982 opgericht omdat zijn Amerikaanse zakenrelatie Arthur Gilbert, die als joodse man uit Europa was gevlucht, een schenking wilde doen ter herinnering aan de vervolging van de Joden en het verzet van Nederlanders in de Tweede Wereldoorlog. De Februaristaking in 1941 had op hem veel indruk gemaakt, vandaar de naam van de stichting. 'Het symbolisch adopteren van oorlogsmonumenten leek mijn vader een goede manier om kinderen te betrekken bij de oorlogsgeschiedenis van hun eigen omgeving. Dat idee is altijd blijven bestaan en van wezenlijke waarde gebleken. De gedachte was kinderen er in hun eigen omgeving achter te laten komen wat de oorlog heeft betekend. Bij het verhaal achter een monument kun je je daarvan als kind een voorstelling maken en je verbonden voelen met de geschiedenis. De adoptie van een monument legt een verbinding tussen de lokale geschiedenis en wat je over de oorlog hoort tijdens de geschiedenisles. Toen ik zelf nog op school zat, had ik die verbinding gemist. Ik wist niets over de oorlogsmonumenten die in mijn omgeving stonden.'

Olievlek

Omdat Henri Regeling persoonlijk geen ervaring met het behoud van oorlogserfgoed had, besprak hij zijn idee voor de adopties met prominente personen uit het voormalig verzet, met het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie, het ministerie van Onderwijs, de oorlogsmusea en overlevenden van concentratiekampen. Al snel ontdekte hij dat er voor kinderen op de basisschool nog helemaal geen goed lesmateriaal over de oorlogsmonumenten bestond. Jacqueline heeft daar wel een verklaring voor: 'Veel monumenten zijn direct na de oorlog opgericht door mensen die zelf iemand verloren hadden. Daarna werd er weinig meer over de oorlog en de eigen rol daarin gesproken. Door het adopteren van een monument konden kinderen dat verhaal op een andere manier te horen krijgen en er zelf iets mee doen. Daarom heeft de Stichting Februari 1941 meteen een uitgebreide docentenhandleiding gemaakt en zijn in de grote steden ook brieven opgesteld in

verschillende talen om buitenlandse ouders uit te leggen wat de bedoeling van de adoptie was. Eigenlijk was dat heel vooruitstrevend.'

Doordat oud-verzetsmensen als regionale coördinatoren voor de adopties aan de slag gingen en de scholen en gemeenten actief benaderden met informatie, verspreidden de adopties zich al snel als een olievlek over het land. Op 4 mei 1985 vonden de eerste 25 adopties tegelijk plaats. De adoptie van het Vliegeniersmonument in de Waterleidingduinen bij Zandvoort was daar een van. Jacqueline Regeling herinnert zich nog goed hoe indrukwekkend haar eerste bezoek aan dat monument was. 'In dat gebied waar je anders nooit kwam, lagen oude stenen uit de verdedigingslinie van de Duitsers, de Atlantikwal, opgestapeld tot indrukwekkende blokken. Daar werd je vanzelf stil van.'

Democratie

Door de adoptie kwamen veel kinderen in aanraking met verhalen die ze niet uit hun eigen familie of geloofsgemeenschap kenden. Zo adopteerde de Amsterdamse joodse basisschool Rosh Pina in september 1985 de Dokwerker op het Jonas Daniel Meijerplein in Amsterdam. Dat is het monument voor de Februaristaking in 1941 waarmee Amsterdammers protesteerden tegen de uitsluiting van hun Joodse medeburgers. Op 5 mei 1986 werden nog eens 25 adopties tegelijk geadopteerd. Koningin Beatrix was erbij toen de kinderen van de Nicolaas Maasschool in Amsterdam-Zuid het monument voor de Vrouwen van Ravensbrück op het Museumplein adopteerden. Ook op andere plaatsen in het land werden bijzondere bijeenkomsten georganiseerd, bijvoorbeeld rond de adoptie van het Geuzenmonument in Vlaardingen in maart 1986 door leerlingen van een school voor voortgezet onderwijs. Bij veel adopties hielden burgemeesters en wethouders toespraken over de rechten en plichten van burgers en het belang van de parlementaire democratie. In 1988 waren kinderen uit alle provincies aanwezig bij de adoptie van de Erelijst van Gevallenen in de Tweede Kamer. Jacqueline Regeling: 'Omdat ze zelf de bezetting van Nederland hadden meegemaakt, vonden de oprichters van Adopteer een Monument dat kinderen moesten begrijpen waarom onze democratie zo belangrijk is en wat je kunt doen om te voorkomen dat die in gevaar komt. Langzamerhand zijn de gemeenten daarom de adopties ook actief gaan steunen door de kinderen in het gemeentehuis uit te nodigen en een belangrijke rol in de plaatselijke herdenking te geven.'

Vlaggetje

In de jaren tachtig hadden de vrijwilligers van de Stichting Februari 1941 hun handen vol aan het versturen van certificaten, plaquettes en andere materialen voor de adopties. Eerst deden ze dat vanuit het kantoor van Jacqueline's vader in Den Haag: 'Mijn vader was directeur bij Wereldhave, een internationale investeerder in onroerend goed. Daar had Adopteer een Monument ook zijn hoofdkwartier. Ik herinner me nog dat een van de bestuursleden bij elke adoptie een vlaggetje op de landkaart zette. Iedereen kwam daar meehelpen om materiaal in enveloppen te stoppen. Meneer Merks, mijn vaders' chauffeur, liep in een vrij uurtje te kopiëren. De mensen die daar werkten, vonden het allemaal een eer om mee te helpen.'

In 1988 ging Jacqueline's vader om gezondheidsredenen met vervroegd pensioen en verhuisde het hoofdkwartier van Adopteer een Monument met hem mee naar huis in Heemstede. Jacqueline werd ingewijd in het registratiesysteem van de adopties, zette zelf adopties op en nam later de voorzittersfunctie van haar vader over. 'Op dat moment waren er zo'n 150 vrijwilligers uit het voormalig verzet actief als gastspreker

in het land. Hun aanwezigheid is bepalend geweest voor het succes van de adopties. Als zij een school binnenliepen en vertelden wat de bedoeling van de adoptie was, kon niemand 'nee' zeggen. Bovendien zorgden bekende bestuursleden als Wim Tensen, Bib van Lanschot en Huub van den Meerendonk ervoor dat het idee breed gedragen werd, in de politiek van links tot rechts.'

Puur

Jacqueline en de andere nieuwe bestuursleden van haar eigen generatie konden in de jaren negentig voortbouwen op een stevig fundament. Ondanks de trieste aanleiding voor de oprichting van de monumenten, waren de adopties volgens Jacqueline vooral inspirerend: 'Dat kwam op de eerste plaats door de verhalen van de mensen die de oorlog hadden meegemaakt en die hun eigen ervaringen wisten te overstijgen. Maar het kwam ook door de directe en pure reacties van de kinderen. Mijn eigen zoon heeft bijvoorbeeld wel eens aan een joodse mevrouw die in een concentratiekamp heeft gezeten gevraagd of ze dan ook "zo'n tatoe" had. Die mevrouw vond het helemaal niet erg dat hij dat vroeg en legde uit waarom zij er niet een had. Kinderen hebben geen last van schuldgevoel tegenover oorlogsslachtoffers. Daarom moet je het verhaal rond een adoptie ook niet te zwaar maken maar kinderen het gevoel geven dat ze zelf iets kunnen doen, bijvoorbeeld door erover na te denken en een gedicht te maken of door aan het ritueel van de kranslegging mee te doen. De scholen die het monument in de Waterleiding hebben geadopteerd hebben bijvoorbeeld brieven geschreven aan de nabestaanden van de Engelse piloten die daar geëxecuteerd zijn.'

Voorlezen

Vlak voor zijn dood in 2004 besloten Jacqueline's vader en zijn medebestuursleden dat het beter was om Adopteer een Monument onder te brengen bij het Nationaal Comité 4 en 5 mei. 'Voor de scholen maakt het niet zoveel uit welke landelijke organisatie de adopties ondersteunt, als het maar gebeurt. Dankzij internet is alle achtergrondinformatie veel beter toegankelijk geworden. Helaas wordt het steeds moeilijker om bij de lokale adopties nog mensen te vinden die de oorlog zelf hebben meegemaakt. Daarom zullen kinderen steeds meer zelf op zoek moeten naar die verhalen via foto's, boeken, de bibliotheek en internet. Het lijkt mij bijvoorbeeld mooi als in de toekomst de verhalen van lokale overlevenden en ooggetuigen kunnen worden voorgelezen, naast het Dagboek van Anne Frank of het boek van Jacques Vriens. Hier in Bennebroek is het pas dit jaar gelukt om via de school van mijn jongste zoon het oorlogsmonument te laten adopteren. Ik vond dat nog net zo indrukwekkend als de eerste adopties die ik heb meegemaakt. Dat komt vooral door de manier waarop kinderen omgaan met het gevoel dat de verhalen achter zo'n monument bij hen oproepen. De boodschap hoeft er niet zwaar bovenop te liggen, die ontdekken ze zelf wel.'